

Osviittoja ja virikkeitä keskusteluun runon lukemisen tai kuulemisen jälkeen

Runotuokiota rikastuttavat kysymykset ja ajatukset ovat laatineet lausunnan opettajat, lausijat **Iiro Kajas** ja **Eilakaija Sippo** sekä Kansallisteatterin teatterikuraattori **Pirjo Virtanen**.

Taustaksi

Runous on vanhin kirjallisuuden laji, joka alkoi suullisena sanataiteena, ja siirtyi runonlaulajan muistista toiselle ja saattoi muuttua matkalla hieman. Muistia autoivat runomitat alku- ja loppusoinnuin sekä rytmisin keinoin. Kirjoitustaidon kehittyttyä runoja alettiin merkitä muistiin, ja kirjoitetusta runoudesta kehittyi uutta taidetta. Moderni runous hylkäsi 1900-luvun alussa runomitat, mutta myös mitallinen runous elää yhä.

Runoa ei voi koskaan ”selittää” kuten selitetään jokin outo sana. Runoa voi lähestyä monesta näkökulmasta. Voi miettiä mitä runo sanoo maailmasta tai elämästä tai arvailla kuka on runon puhujaminä. Runo voi muistuttaa unta ja sen kieli voi olla monikerroksista. Runosta ei voi olla oikeaa tai väärää tulkintaa. Runon lukija voi pohtia millainen tunnelma runossa on tai millaisia tunteita ja ajatuksia runo herättää. Runon rivit ovat säkeitä ja lauseen rikkovia katkoksia kutsutaan säkeenylityksiksi. Ne luovat rytmiä ja rakentavat tunnelmaa. Tällainen kohta voi saada lukijan kiinnittämään joihinkin sanoihin ja merkityksiin enemmän huomiota kuin proosatekstissä. Usein runon äärellä kannattaa viipyä ja oudolta tuntuva kohta voi avautua ajan kanssa. Monet runot ovat innoittaneet säveltäjiä ja runot ovat näin tavoittaneet uusia yleisöjä. ”Säveltäjän tarkoituksena on tukea runoilijan pyrkimyksiä, voimistaa hänen sanomaansa ja antaa runolle siivet”, miettii tuhansia runoja säveltänyt **Kaj Chydenius**.

Katso pohjoista taivasta -antologian toimittaja **Jenni Haukio** kirjoittaa teoksen alkusanoissa: ”...runo voi myötäelää, lohduttaa ja kannustaa sekä haastaa, väittelee ja vakuuttaa. Runo voi virittää uuteen ajatteluun, auttaa näkemään asioita ja tilanteita toisen näkökulmasta sekä syventää itseymmärrystä.”

Ajatuksia runojen lukemisesta ja kuuntelemisesta

- keskustelkaa mahdollisista ennakkoluuloista, koetaanko runous vaikeatajuiseksi? Tai kertooko se asioista, joita en hyväksy, en ole kokenut jne.
- mitä tulee ensimmäiseksi mieleen runoilijasta, esim. Eino Leino, Aleksis Kivi?
- miksi joku runoilija miellyttää ja joku toinen ei, onko se samarytmiisyys, kokemuspohja (kirjoittaa juuri niin kuin minä ajattelen jne.)?
- oletteko tottuneet lukemaan runoja, ja jos ette, niin miksi?
- miten runon kuunteleminen eroaa siitä, että lukee runon itse?
- miltä kuuluu tulkinta tuntui, vaikuttiko se omaan ajatukseen runosta?
- ovatko runot mielestänne vaikeita?
- kuuluiko kouluopetukseen runojen ulkoa opetteleminen, ja mitä ajatuksia se teissä herätti?
- mitä runoja jouduitte opettelemaan tai saitte opetella?
- pidättekö enemmän hyvin selkeistä runoista vai sellaisista, joissa on enemmän tulkitsemisen varaa?

Esimerkkejä

Muutaman runoesimerkin avulla vähän syvemmin vinkkejä miten runoja voi lähestyä.

Laulu, P. Mustapää

Runon puhuja on tavannut jonkun toisen ihmisen. Puhujan kohteena voisi olla paitsi rakastettu, myös lapsi, äiti tai isä. Puhuja tuntuu olevan tosissaan. Ketä sinä ajattelet runoa kuunnellessasi?

Miten ensimmäinen säkeistö eroaa toisesta? Alkaako puhuja kertoa jotakin muuta, jotta tuon ensimmäisen säkeistön jonkinlainen ehdottomuus poistuisi: siihen jäät ja siinä aina soit?

Onko pelottavaa kuulla tuollaisia sanoja? Vertautuuko se lauseeseen: sinua en unohda ilmoisna ikänä? Riippuu tietysti äänensävyistä, millä ne sanoo. Toinen säkeistö voisi ehkä liennyttää ehdottomuutta. Runon loppupuolella on kesäisen luonnon äänien kuvailua; veden solina, airojen kolahtelu, kaislikon suhina. Kuitenkin lopussa päädytään samaan kuin ensimmäisen säkeistön lopussa oli: "Olet kaunein mitä tiedän, olet kaunein mitä on."

Kiitos lumesta, talvi, Hannu Helin

Pohdi kuinka tärkeää runoilijalle ovat eri vuodenaajat, niiden näkymisen ja miksei kokemisenkin tärkeys. Voisiko runon puhujan ajatus olla, että iloitkaamme siitä, mikä kuuluu elämään?

Jos vielä osaisimme kiittää tästä kaikesta, niin hyvä.

Tänä aikana on radiossa ja muissa välineissä puhuttu paljon siitä, kuinka taide auttaa ihmistä, kun ahdistaa. Voisiko ajatella, että tuo lause: "Kiitos kirjat, sanoista" voisi olla hengenheimolainen tuolle ajatukselle?

KANSALLISTEATTERI

Ihminen, L. Onerva

Hilja Onerva Lehtinen (1882-1972) eli pitkän elämän, johon kuului paljon vaikeuksia. Siitä huolimatta hän laulaa kiitoslaulun elämälle. Mitä syitä hänellä/sinulla/ihmisellä yleensä on kiitollisuuteen elämän edessä? Laulussa lauletaan "En päivääkään vaihtaisi pois". Vaihtaisitko sinä? Toisessa laulussa sanotaan, että "jokainen ihminen on laulun arvoinen". Ajatteletko samoin?

Pitääkö ihmisen aina yrittää olla tyytyväinen ja kiitollinen vai saako luvan kanssa olla välillä myös tyytymätön ja protestoida? Tunnetko **Violeta Parran** laulun "Elämälle kiitos, sain siltä paljon" (suom. **Pentti Saaritsa**)? Jos se on tuttu, pistä lauluksi!

Kesät me muistimme, Claes Andersson

Runossa kesä on ylitse kaiken muun, sen ajattelemisen auttaa kaikissa tilanteissa. Onko sinulla jokin samanlainen "pelastusrengas", johon turvaudut, kun kaipaat piristystä tai rohkaisua? Entä mikä on sinun lempivuodenaikasi ja miksi juuri se? Nykyään tiedetään ja puhutaan paljon ilmastonmuutoksesta. Mitä ajattelet asiasta? Oletko havainnut eroja verrattuna, vaikka lapsuuden kesäsi? Onko mieleesi jäänyt jokin erityinen kesä? Mistä syystä? **Claes Andersson** oli aktiivinen monilla eri elämänoilla. Mitä niistä tulee mieleesi? Kaikista vuodenaikojen on kirjoitettu paljon runoja ja sävelletty runsaasti lauluja. Millaisia runoja tai lauluja sinulle tulee mieleen?

Laulu rakkaudesta, Eeva Kilpi

Onko runon sisältö mielestäsi jonkun haave? Ihminen tapaa toisen, alkaa haaveilla, kuvitella suuren rakkauden vallassa vanhenemista toisen kanssa? Kaunis haave, josta tulee jonkun pariskunnan todellisuutta, he vanhenevat yhdessä!

Sitten runoilija lausuu rukouksen, että Herra opettaisi meitä hyväksymään kaikkien ihmisten rakkauden. Runoilija toteaa, että me pelkäämme rakkautta. Onko se yksi pelko muiden pelkojen joukossa, vai onko se jonkun ainoa pelko? Pelkäämmekö me rakkautta? Voisiko syy siihen, miksi ihminen tuomitsee niin herkästi toisen ihmisen, olla, että hän pelkää?

Runon loppu pysäyttää: "kärsimystesi äärellä minä rukoilen hiljaa kuolemaasi." Kuinka suurta on ajatella noin? Kykenemmekö me siihen? Onko se itsekästä vai epäitsekästä?

Runossa on myös ihanat laulun säkeet, "tula tuulan tuli tuli tei" Laulamisen, hyräilemisen ja taiteen tekemisen on todettu auttavan stressiin, suruun ja ahdistukseen. Kun toinen laulaa toisen ihmisen äärellä, auttaako se jopa molempia? Vie ajatukset muualle, mihin? Esimerkiksi siihen, että kun tuo laulaa, ei tässä mitään ole. Kun minä laulan, minä myös kestan.

Suomi, Suomi, Aulikki Oksanen

Onko tämä mielestäsi rakkausruno? Miten maata rakastetaan? Entä onko runo isänmaallinen ja mitä sinä tuolla sanalla ymmärrät? Kuuluuko isänmaallisuuteen myös epäkohdista puhuminen? Millainen runo on mielestäsi kaunis? Onko tämä **Aulikki Oksanen** runo sellainen? Runossa sanotaan, että suomalaisen sielu on talvien kohmettama. Entä sinun sielusi? Meistä suomalaisista sanotaan, että olemme varautuneita, pidämme välimatkaa, emme puhu emmekä pussaa ja olemme kateellisia. Toisaalta meitä pidetään esim. ahkerina ja lainkuuliaisina. Mitä ajattelet näistä luonnehdinnoista? Onko niissä perää? "Silmät ovat sielun peili", sanotaan. Mitä näet, jos katsot Suomi-neidon järvisilmiin?